

Budapestre vonatkozó újságcikkek

Osztályozás

902.5

Húsz év alatt nagy fejlődésnek indult a Hadilevéltár

Hely

Idő

"1943"

Személy

Helyszám

Forrás:

Magyar Katonaiújság
Budapest 1943 II. 13

(Hely)

(Idő)

(Köt. v. füz.)

(Oldal)

Mialatt künn a harctereken emberfeletti csaták dúlnak, itthon is kialakult mindenki részére a fokozott kötelelességteljesítés törvényszerűsége. Mielőtt tájékozást szereznénk a honvédség egyik tudományos intézetének fokozott munkájáról, nem árt, ha nagyjából megvizsgáljuk: milyen területeken van szüksége a honvédségnek *tudományos intézetekre*? A legkorszerűbb tudományos intézettel kell kezdenünk: ez a honvédség *képességvizsgáló intézete*, amelynek röviden az a kötelessége, hogy a honvédségi szolgálatra bevonulókat testi- és lelki alkattal szerint megvizsgálja, *milyen szolgálatra a legalkalmasabbak?* Ily módon elérjük, hogy a honvédség minden fegyverneméhez a legrátermettebbek és legmegfelelőbbek kerülnek. (Harckocsialakulatok, légierők, ejtőernyősök stb.) Ez intézmény után következik fontosságban a *Haditechnikai Intézet*, amelynek jelentőségét, a XX. század rohanó ütemű technikai fejlődése mellett, e kis cikk keretében kellően nem méltathatjuk. A *Honvéd Térképészeti Intézetnek* békében és háborúban egyaránt fontos szerepe van; gondoljunk csak azokra a végtelen utakra, vasutakra és víziutakra, hegyekre és völgyekre, amelyek mind elősegítői, vagy akadályozói lehetnek a hadsereg mozgásának. Végül, de érték szerint nem utoljára, említjük meg a *Hadimúzeumot* és a *Hadilevéltárat*, mint két olyan intézményt, amelynek külön-külön és együttesen is *két állandó feladata van*: egyik feladat a *multba* vezet, ez a hagyományörzés és annak tudományos megalapozottsága; a másik a *jelennel* kapcsolatos, ez a katonai tudományok folyamatos kiépítése és erősítése. Ezúttal csak a *Hadilevéltárral* kívánunk foglalkozni.

III. Béla rendelete az írásbeliségről

A levéltárak *anyaga* éles fényt vet azoknak műveltségére, akiknek életéről szól. Nem csodálkozhatunk tehát, ha az első levéltárakkal már az ókori, nagyműveltségű görögök és egyiptomiak történetében is találkozunk. Attól az időtől kezdve a levéltárak nyomait *minden művelt államban megtalálhatjuk*. Nálunk Magyarországon a *XII. században* létesült ez a fontos intézmény. Közismert tudományos tény, hogy az „írásbéliség“-et az Árpád-

házból származó *III. Béla királyunk* (1172—1196) rendelte el Magyarországon. Ettől az időtől kezdődően törvénykezést, közigazgatást csak *írásban* lehetett végezni. Nagy hátrány, hogy az osztrák-magyar monarchia létrejötte után *minden okmány elsősorban a bécsi levéltárakba került*. Így érthető, hogy annak, aki a közös időből óhajt valamit kikutatni, még ma is legkevesebb *öt levéltár* anyagában kell kutatást végeznie: a bécsi „Haus-, Hof- und Staatsarchiv“, a „Kriegsarchiv“, a „Reichsfinanzarchiv“, a „M. kir. Országos Levéltár“ és a „M. kir. Hadilevéltár“ anyagában.

Hadilevéltárról nemzetünk történelmében csak *1711 óta* beszélhetünk. Ennek alapítása Szavojai Jenő herceg érdeme, mert az ő gondolatát valósították meg, amikor az *akkori és a megelőző időből származó iratokat levéltárban egyesítették és gyűjtötték össze*. Ez volt az „Archivum Bellicum.“ Kimagasló érdemeket szerzett e téren Mária Terézia idejében gróf Hadik András tábornagy, akinek *gyűjteményét* ma is különös kegyelettel őrizzük a magyar Hadilevéltárban.

A Hadilevéltár kialakulása

A m. kir. Hadilevéltár az 1914—18-as világháborút követő időben kezdett kialakulni. Eleinte természetesen teljesen ismeretlen intézmény volt. Belső megszervezése és folyamatos kiépítése azonban az első perctől kezdve a *legalaposabb és legtudományosabb pilléreken nyugodott*. Voltaképp az 1914-es világháború kitörése utáni időben már mindsurgetőbb kívánság volt, hogy *össze kell gyűjteni rendszeresen a magyar hadsereg iratuit*. A honvédelmi minisztérium *akkori 1/a osztályának* levéltári és múzeumi alosztálya kezdte meg a nagyjelentőségű munkát, igen kevés munkaerővel. Nőttek az iratcsomagok, halomra gyűltek a fontos ok-

mányok s az *osztálynak 1917. júniusában* már külön bérházba kellett költöznie, hogy a felhalmozódott iratokat rendezni tudja. Ott dolgozott *1918. nyaráig*, amikor átköltözhetett a *Bécsi-kapu-tér 4. szám alá*, az *Országos Levéltár* előkelő épületébe, amelynek *3. és 4. emeletén* van ma is a m. kir. Hadilevéltár. A nyugodt, széles mederben folyó munkát *megzavarta az 1918. novemberében bekövetkezett összeomlás*, amely mindent elsöpört. Nagyon sok érté-

kes irat ment *veszendőbe* abban az időben. Ez az áramlat eresztékeiben rázta meg a honvédelmi minisztérium levéltári osztályát is. A végső eredmény azonban az lett, hogy *végre önállóan megalakult a magyar Hadilevéltár*. Ettől kezdve mindgyakrabban szerepelt a hadsereg és nemzet életében. *1919 november 16-án megtörtént a nemzeti hadsereg bevonulása*, s ezzel megkezdődött a nemzet újjászületésének hosszú, értékes folyamata.

Gyűjtemények elhelyezése és anyaga

Az újjászületés megadta a lehetőséget, hogy a honvédség két, nagyjelentőségű tudományos intézete, a *Hadilevéltár* és a *Hadimúzeum* véglegesen megalakulhasson s ennek során a *Hadimúzeum 1921. június 15-én elvált a Hadilevéltártól* s ott áll ünnepélyes homlokzatával a Bástya-sétányon s hirdeti a magyar hadtörténelem vitézi multját, nemes kegyeletét s kultúrfölényét.

A m. kir. Hadilevéltár azóta folytonos és teljes *kifejlődésben áll*. A tudományos világ szakkérdésekben, mint legHITELESEBB s legmegbízhatóbb szakintézetéhez, a Hadilevéltárhoz fordul. Az intézet hatalmas szervezetéről és munkájáról némi képet adhat, hogy *kilenc különböző osztály dol-*

gozza fel a beérkezett anyagot. Ezek között ma első helyen áll a keleti harctér anyagát kezelő osztály. A legrégebb magyarnyelvű irat Jakosich kapitány 1552-ben kelt, Drégely várára vonatkozó levele. A legrégebb térkép a XV. századból való. A kézi- és központi könyvtárban a tudományos munkát végző személyzet és a nagyközönség részére mintegy 24.000 mű áll rendelkezésre 46.000 kötetben. Ezenkívül többmilliónyi irat, okmány, hadtörténelmi feljegyzés, hadműveleti irat, háborús napló, parancs, kitüntetési javaslat, minisztériumi irat, hadrend, harcvázlat, statisztikai adat s számtalan más értékes feljegyzés szerepel a gyűjteményekben.

Maguk a pusztá adatok is meggyőzhetik az olvasót, hogy azt az intézetet, amely a nemzet életében ilyen anyagot nemcsak megőríz, hanem részleteiben tudományosan fel is dolgoz és közkinccsé tesz, ismerni és kellőképpen becsülni kell, mert a honvédség egyik igen fontos és sokszor rendkívül jelentős intézete, a magyar hadtörténelmi múlt ismereteinek kegyeletes tárháza s a magyar katonai tudomány hasznos letéteményese, ahonnan sok támpontot meríthetünk a jelen és a jövő építőmunkájához.